

Frankrijk, Argonne

Om nooit genoeg van te krijgen

Een weidse vallei met vriendelijke dorpjes. Rechts stroomt een nog bescheiden Maas, links ruisen dichte bossen op een lange heuvelkam. Oogverblindend gele koolzaadvelden sieren het gebied in de zomer, in de herfst tonen de loofbossen al hun kleurenpracht. Een streek om nooit genoeg van te krijgen. Welkom in de Argonne, sinds het einde van de Eerste Wereldoorlog heilige grond voor Amerikanen.

De heuvelkam, het meest zuidelijke stuk van de Franse Ardennen, loopt in noord-zuidelijke richting. Vanaf de oostelijke hellingen kijk je uit over de vallei van de Aire en de Maas. Daarachter ligt weer de vlakte van de Woëvre. In de zomer van 1918 had het geallieerde opperbevel dit gebied toegewezen aan de Amerikaanse generaal John Pershing en zijn troepen. Vóór die tijd lag het Franse leger hier ingegraven. De restanten van het Frans-Duitse front zijn in het bos van de Argonne nog duidelijk zichtbaar. Noordelijk van Clermont-en-Argonne loopt ons wandelpad zigzag om de bomkraters heen. Her en der steken stukken prikkeldraad uit de grond. De slachtpartij woedde niet alleen boven- maar ook ondergronds: met springladingen werd geprobeerd de vijand met loopgraaf en al de lucht in te blazen. Een lugubere erfenis van die mijnenoorlog zien we bij het Ossuaire de la Haute Chevauchée, een gedenkteken op de frontlijn.

Onverschrokken Yanks

Vijftig meter breed en elf meter diep gaapt hier een reusachtig groot litteken in het bos: een Duitse mijnkrater, de grootste in dit gedeelte van de Argonne. Ernaast staat een groot houten kruis met een opschrift in het Frans en Duits: ‘Voor alle gevallen in de Argonne’.

Met de botte bijl

De loopgraven in het bos zijn exemplarisch voor de patstelling die de oorlog bijna vier jaar lang kenmerkte. Pas toen de Verenigde Staten zich in 1917 mengden in het conflict – onder andere als gevolg van een onbezonnen Duitse duikbootoorlog die ook Amerikaanse schepen trof –, keerde het tij. De komst van de Amerikanen gaf de vermoeide geallieerde soldaten nieuwe hoop, maar het zou nog een jaar duren voordat er serieuze aantallen Amerikaanse soldaten in Europa zouden aankomen. Vechten deden ze nog niet, maar de toestroom van honderdduizenden ‘yanks’ of ‘doughboys’, blakend van energie, kon niet anders dan het moreel van de moegestreden Fransen en Engelsen opvijzelen. Vanaf juni 1918 konden de Amerikanen hun volle gewicht in de strijd werpen, toen dagelijks bijna tienduizend Amerikaanse soldaten in Frankrijk werden ontscheept.

Tekst: Stephan van Meulebrouck m.m.v. Roel Klein en Bert Stok
Foto's: Janneke Mulder en Stephan van Meulebrouck

Weliswaar boekten de Britse en Franse legers in de maanden daarna de grootste successen, maar dat was alleen mogelijk doordat de Amerikanen de Duitsers elders bezighielden. De schier onuitputtelijke Amerikaanse voorraden aan mensen en wapens sloegen alle Duitse hoop de bodem in. Door deze interventie is de oorlog waarschijnlijk met een jaar bekort.

De Maas-Argonne-campagne was het laatste en meest intensieve offensief van de Amerikaanse troepen, dat duurde van 26 september tot aan de wapenstilstand op 11 november 1918. Pershing toonde zich daarbij een bevelhebber van de botte bijl. Hij wilde zijn troepen niet onder Brits of Frans commando brengen. “We vechten als Amerikaanse eenheid of we vechten helemaal niet”, zou deze weinig briljante, maar wel doortastende militair hebben uitgeroepen. Het gevolg was dat de grotendeels onervaren Amerikaanse troepen er helemaal alleen voor stonden. Terwijl de Duitsers in de Argonne zich goed hadden ingegraven, tot de tanden bewapend waren en ‘dankzij’ vier jaren frontervaring een uitstekende training ‘genoten’ hadden. Daar stelde Pershing slechts esprit de corps en bijna een miljoen soldaten tegenover. Al het andere – bevoorradings, tactiek

Fransse versperringen

Bij Châtel-Chéhéry

– liet zwaar te wensen over. Zijn mannen slikten het nog ook. Zó onverschrokken baanden ze zich een weg door de Duitse kogelregen dat hun Australische wapenbroeders, vechtjassen pur sang, met ontzag spraken over het Amerikaanse optreden. Zelfs van Duitse zijde werd geschokt gereageerd op de schijnbare onverschilligheid waarmee het Amerikaanse leger met zijn manschappen omsprong. In totaal sneuvelde in de Eerste Wereldoorlog meer dan 50.000 Amerikaanse soldaten. Ongeveer de helft daarvan viel in de Maas-Argonne-campagne. Van 14.254 soldaten liggen de stoffelijke resten begraven op de Meuse-Argonne American Cemetery and Memorial, de grootste Amerikaanse militaire begraafplaats in Europa. Het kerkhof ligt net buiten het dorpje Romagne-sous-Montfaucon. Een keurig onderhouden gazon, de onafzienbare rijen witte kruizen: dit soort kerkhoven zijn allemaal hetzelfde, en toch weten ze telkens weer te ontroeren. Bij een enkel graf staan bloemen. Als we tegen sluitingstijd naar buiten lopen weerklinkt achter ons The Last Post.

De mens achter de oorlog

Op weg naar de begraafplaats passeer je, midden in het dorp, het museum Romagne '14-'18. Uitbater is de Nederlander Jean-Paul de Vries. Sinds jaar en dag komt hij de omgeving uit naar restanten van het frontleven. Twaalfjaar geleden is hij hier neergestreken. Een oude koestal is sinds vier jaar het onderkomen van zijn collectie: duizenden voorwerpen, bijna alle zelf gevonden in en rond Romagne, variërend van wapentuig tot kledingstukken, hoef-

Alles in het museum mag aangeraakt worden

ijzers, kisten, gasmaskers en keukengerei. Heel bijzonder zijn de nagebootste Duitse schuilplaatsen, die goed illustreren hoe het leven ondergronds geweest moet zijn. En wat uniek is: alles in het museum mag aangeraakt worden!

De Vries organiseert ook frontwandelingen in de streek, en helpt nabestaanden met de plek terug te vinden waar hun familielid sneuvelde. Het museum laat vooral de mens achter de oorlog zien. De Vries wijst op een paar kinderschoenen, zeer waarschijnlijk gemaakt door een Duitse soldaat die van oorsprong schoenmaker was. Even verderop toont hij een veldfles die doorboord is met kogels. 'Als je bedenkt dat zo'n fles aan de heup hing, kun je je wel voorstellen wat die kogels hebben aangericht'. Van een oud vrouwtje kreeg De Vries ooit een lans van het type dat gebruikt werd door Ulanen (Duitse verkenners). 'Die lans moet afkomstig zijn uit het regiment van luitenant Erwin Rommel, de latere veldmaarschalk. We weten dat hij met zijn verkenners door ons dorp is getrokken.'

Scherpschutter

Vanaf de hoogten in het bos en achter de Maas hadden de Duitsers een uitstekend overzicht over de vallei die in feite een grote schietbaan was. Na een dag van zware gevechten veroverden de Amerikanen de Butte de Montfaucon, een lage heuvel midden in de vallei. Van het dorpje

dat hier ooit stond, resten nog slechts ruïnes. Temidden daarvan staat een 60 meter hoog Amerikaans monument, de perfecte uitkijkpost over het voormalige slagveld. Volgens planning had het Amerikaanse leger al tien kilometer verder moeten zijn. De opmars werd echter ernstig gehinderd door de Duitse kanonnen en mitrailleur-nesten op de beboste heuvels. Een infanteriebrigade van de 82ste divisie kreeg daarom de opdracht om drie van die heuveltoppen stormenderhand te veroveren. Deze aanval verliep aanvankelijk voorspoedig. Op 8 oktober was het dorpje Châtel-Chéhéry veroverd. Daarna werkten de mannen van de 82ste divisie zich omhoog door het bos, waarbij ze onder zwaar vuur kwamen te liggen.

Een van de soldaten was korporaal Alvin York, een eenvoudige boerenzoon en een uitstekend scherpschutter, resultaat van vele jachtpartijen thuis in de bergen van Tennessee. De strijd in de bossen bij Châtel-Chéhéry maakte van hem een wereldberoemd man. Op de ochtend van die 8e oktober kwam hij met zijn peloton onder Duits mitrailleurvuur liggen. York schakelde 25 Duitse soldaten uit en voerde er 132 af in krijgsgevangenschap. Het leverde hem een promotie tot sergeant op, en een berg medailles die door geen enkele andere soldaat, vriend of vijand, geëvenaard werd. Zelfs van het verre Montenegro, een land waarvan hij vermoedelijk nog nooit gehoord had, kreeg hij een militaire onderscheiding. Ter gelegenheid bij zijn honderdste geboortedag is voor het gemeentehuis van Châtel-Chéhéry in 1987 een gedenksteen onthuld. Daarbij waren ook kleinkinderen van York aanwezig. ▶

De vallei was in feite een grote schietbaan

Nu is er in de bossen achter het dorp een korte wandelroute uitgezet: de York Trail. Door het optreden van York en meer in het algemeen de niet afhoudende aanvalen van de 82ste divisie realiseerden de Duitsers zich hoe penibel hun situatie was geworden. Dat was het begin van het einde. Ze begonnen zich terug te trekken uit het bos en op 9 oktober werd het Duitse geschut in de Argonne eindelijk het zwijgen opgelegd. Nog even koesterden de Duitsers de illusie om aan de Maas stand te houden, maar die rivier werd op 5 november door de Amerikanen overgestoken. Zes dagen later zwegen de kanonnen voorgoed. ■

Het verloren bataljon

Tekst en foto's: Roel Klein en Bert Stok

'Lost Battalion' staat er in zwarte letters op een monumentje langs de D66 van Binarville naar Apremont, op slechts enkele kilometers van Châtel-Chéhéry. Een pijl wijst schuin omlaag het ravijn in. In oktober 1918 lagen daar beneden eenheden van de US 77th 'Melting Pot Division' uit New York, omsingeld door de Duitsers. Jongens van Joodse, Ierse, Italiaanse en Oost-Europese komaf, in New York gezworen vijanden, vochten er schouder aan schouder. Hun verhaal is minstens zo ongelooflijk als dat van Alvin York.

Het was op deze plek dat op 2 oktober 1918 een paar Amerikaanse eenheden van de 77ste divisie onder leiding van majoor Charles Whittlesey zich ingroeven om de nacht door te brengen. Ze hadden opdracht het beekdal van Charlevaux te bereiken en te behouden 'ongeacht het aantal verliezen'. Op hun mars daarheen waren ze op weinig Duitse tegenstand gestuit.

Eerbetoon aan Alvin York

In het ravijn dat ze door moesten, lag nauwelijks prikkeldraad en haast ongemerkt passeerden ze de Duitse linies. De yanks aten hun rantsoenen op en gingen slapen. Het was een vredige nacht en ook de volgende dag begon rustig. Wat commandant Whittlesey niet wist, was dat alle Amerikaanse troepen rechts van hem zich na hevige tegenstand hadden teruggetrokken. Hetzelfde gold voor de Franse eenheid links van hem. Al gauw bleek dat het gat waardoor ze waren gekomen door de Duitsers was gedicht. Ze waren compleet omsingeld. Contact met het hoofdkwartier was alleen nog mogelijk via postduiven. En toen kwamen de Duitse aanvallen. Van voor, van achter en op de flanken. Waarschijnlijk waren de ruim 650 man van Whittlesey slechts door zo'n 125 Duitsers omsingeld, maar die beschikten wel over mortieren, granaatwerpers, slim opgestelde mitrailleurs en sluipschutters, vlammenwerpers en gifgas. Na een dag was al het voedsel op. Tenten, warme en waterdichte kleding hadden ze niet. Water kon alleen 's nachts uit de beek worden gehaald.

Tot overmaat van ramp werden ze ook nog beschoten door 'friendly fire'. Hun laatste postduif, 'Cher Ami' genaamd, werd weggestuurd met de noodkreet het schieten te laten ophouden. De duif werd door de Duitsers beschoten, maar kon gewond toch het hoofdkwartier bereiken. Of het bericht geleid heeft tot het beëindigen van de beschieting is niet duidelijk. Wel werd het diertje gedecoreerd met een medaille en staat nu opgezet in een museum. Na vijf dagen werden de soldaten eindelijk ontzet. Slechts 194 mannen konden de plek lopend verlaten, 90 sneuvelden of raakten vermist. De rest was ernstig gewond. Het verhaal van het 'verloren bataljon' was voorpaginanieuws in de Verenigde Staten. Direct na de oorlog werden de heldendaden van het bataljon verfilmd met de overlevenden als acteurs. Whittlesey werd een volksheld, maar in legerkringen was men over zijn optreden in het ravijn van Charlevaux minder enthousiast. Werd dit alles hem te veel? In 1921 zou hij tijdens een boottocht in de Caraïben spoorloos verdwijnen. Hoogstwaarschijnlijk pleegde hij zelfmoord.

PRAKTISCHE INFORMATIE

Wandelroutes en kaarten

Wij stelden zelf routes samen en namen deels de GR 14, waarvan geen gids bestaat, maar die op kaarten en in het veld goed gemarkeerd is. Zie IGN-kaarten 3012 en 3112 uit de Série Orange France (1 : 50.000, ca. € 10). Kaart 3615 'Pays d'Argonne' uit de serie Plein-air (1 : 50.000) heeft handige toeristische info, maar is niet meer verkrijgbaar. Misschien nog bij de betere reisboekhandel. Vanuit Binarville en Vienne le Château zijn twee gemarkeerde wandelroutes uitgezet door dit deel van het front (folders: VVV Sainte-Ménéhould).

Bereikbaarheid

Openbaar vervoer: dun gezaaid, eigenlijk alleen geschikt bij een meerdaagse wandeling. De enige optie is dan met de trein via Parijs naar Sainte-Ménéhould of Clermont-en-Argonne, terug via Sedan en Luxemburg of Lille. Auto: Utrecht - Châtel-Chéhéry 4:30 uur.

Internet en accommodatie

Uitstekende GR 14-site: <http://users.telenet.be/trek-kings/gr14voorstelling.htm>
York-wandeling: www.wereldoorlog1418.nl/sergeant-alvin-york/index.html#07
Toeristische info, overnachtingadressen: www.ardennes.com en www.cdt-meuse.fr
Museum in Romagne-sous-Montfaucon: www.romagne14-18.com
VVV Sainte-Ménéhould: www.argonne.fr

Films

Over *Sergeant York* en *The Lost Battalion* verschenen in resp. 1941 en 2001 gelijknamige films, de eerste met een Oscar-winnende Gary Cooper in de hoofdrol en

zeer de moeite waard, de tweede als een bovengemiddeld goede tv-film. Beide verkrijgbaar op dvd.

